

İdman sağlamlıq və gözəllikdir. Bəlkə, buna görə, "Sağlam bədəndə sağlam ruh olar" deyiminin işlənməsi, heç də təsadüfi deyil. Bədəni təbii və idman ümumi tərbiyənin bir hissəsi, cəmiyyətin ümumi mədəniyyətinin tərkib hissəsi, insanların sağlamlığını möhkəmlətməyə, fiziki bacarığını inkişaf etdirməyə yönəldilmiş ictimai fəaliyyət sahəsidir. İdman təkə idmançılar arasında deyil, həm də xalqlar arasında dostluq münasibətlərinin yaranması və möhkəmlənməsində də mühüm rol oynayır. Sovetlər dönəmində Azərbaycanın müttəfiq respublikalar ilə idman əlaqələri xeyli genişlənməmiş, idmanın bütün sahələrində ustalıq nümayişi və təcrübənin bölüşdürülməsi üçün əlverişli imkanlar, doğma, qardaşlıq münasibətləri olmuşdur.

(Əvvəlki qəzetimizin 12-ci sayında)

SSRİ Nazirlər Soveti yanında Bədəni Tərbiyəsi və İdman Komitəsinin Azərbaycan SSR Bədəni Tərbiyəsi və İdman Komitəsinə ünvanladığı 1956-cı il 2 fevral tarixli, 02-22-10 sayılı məktubunda Azərbaycan idmançıları arasında Daşkənd-Səmərqənd-Daşkənd velosiped yarışlarında iştirak etməsi bildirilirdi. Yarışın martın 23-dən aprelin 2-dək keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdu. Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Bədəni Tərbiyəsi və İdman Komitəsinin sədri A.Qafarov velosipedçilərimizin bu yarışda uğurlu nəticələrə nail olması üçün 28 fevral 1956-cı il tarixində 96 sayılı əmr imzalamışdı. Əmrdə yarış iştirakçılarının martın 3-dən 17-nə qədər məşqlərdə iştirak etməsi üçün 9 nəfərin (A.A.Doronin, V.Y.Semerqay, M.S.Saturyan, V.Q.Konnov, S.Q.Mazilkin, E.Q.Boylorov, A.F.İsayev, Y.A.Solomin, M.R.Məmmədov) adları təsdiqləndi. Yığma komandaya məşqçi S.İ.Romanov təyinat edildi. Məşqçi S.İ.Romanov təqdim etdiyi seçmə velosipedçilərin sayı 10 nəfər idi. Cəmi 9 nəfər tələb olunduğundan, buna görə S.İ.Romanovun verdiyi siyahıdan V.T.Françukun adı çıxarıldı. Məşqçi idmançıların adları dəqiqləşdirildikdən sonra 15 günlük təlim məşqlərinə həmin əmrə 14,368 manat pul ayrılışmışdı.

SSRİ Nazirlər Soveti yanında Bədəni Tərbiyəsi və İdman Komitəsinin bu yarışa dair Əsasnaməsinə görə, 951 km-lik Daşkənd-Səmərqənd-Daşkənd yolundakı velosiped yarışlarına hər komandadan 5 nəfər idmançı, 1 məşqçi və 1 mexanik qoşula bilirdi.

Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Bədəni Tərbiyəsi və İdman Komitəsinin sədri A.Qafarovun 12 mart 1956-cı il tarixli 126 sayılı əmrində martın 15-dən aprelin 7-dək keçiriləcək Ümumittifaq yarış velosiped yarışına gedəcək iştirakçıların adları son tərkibdə belə müəyyənləşdirildi: 1. A.A.Doronin. 2. V.Y.Semerqay. 3. M.S.Saturyan. 4. V.Q.Konnov. 5. S.Q.Mazilkin. 6. E.Q.Boylorov. 7. A.F.İsayev. Yığma komandaya rəhbər məşqçi S.İ.Romanov və mexanik Y.A.Solomin təyin edildi. Əvvəlki siyahı ilə son siyahı arasındakı fərqlərə təəssüf edilməli hal o idi ki, tərkibdə azərbaycanlı olan (M.R.Məmmədov) bir nəfər var idi ki, onu da sonradan uzaqlaşdırmışdılar.

Daşkənd-Səmərqənd-Daşkənd velosiped yarışının noticələri Azərbaycan komandası üçün uğursuz oldu. Ancaq SSRİ Nazirlər Soveti yanında Bədəni Tərbiyəsi və İdman Komitəsinin sədri M.K.Andrianovun 14 aprel 1956-cı il tarixli 317 sayılı əmrində yarışda iştirak edən komandalara verilən qiymət maraqlı görünürdü. Orada deyilirdi: "Yarışın idman və texniki noticələri Kareliya-Finlandiya,

dorocoli və 119 idmançı isə ikinci dorocoli idmançı normasını yerinə yetirmişdilər. 1956-cı il iyunun 23-də Ümumazərbaycan spartakiadası yekunlaşdığı vaxt Azərbaycan gənclərinin birinci festivalı başlamışdı. Festivalda 200 min oğlan və qız iştirak etdirdi ki, onların da 150 mini Ümumazərbaycan spartakiadasının iştirakçısı idilər. Spartakiada və festival günlərində Azərbaycana Ukrayna, Qazaxıstan,

Yarışların ikinci günündə baktılar 9,7 hesabı ilə üstün olmuşdular. Kişilərdən ibarət komandaların turnir üçüncü günündə rapira yarışlarında üz-üzə gəlmişdilər ki, bu mübarizədə də üstünlük baktılardan tərəfində olmuşdu. Qadınlardan ibarət komandaların rapira yarışlarında da təmsilçilərimiz irəliləmişdilər -11:5. Yekun nəticələrə əsasən, Aşqabad və Bakının qılıncoyutma üzrə komandalarının

T.Zatulovskaya, T.Korbulova və N.Avanesov kimi tanınmış və təcrübəli oyunçular var idi. Azərbaycan komandasının kapitanı usta S.Xəlilboylu idi.

İkinci qrup üzrə SSRİ-nin komanda birinciliyi uğrunda keçirilən şahmat yarışlarında Azərbaycan şahmatçıları ilə bərabər Qazaxıstan və Orta Asiya respublikalarının, Ermənistan və Moldovanın idmançıları da iştirak etdirdilər.

SSRİ birinciliyi uğrunda şahmat yarışları Azərbaycan idmançıları üçün uğurlu olmuşdu.

1958-ci il yanvarın 7-də Azərbaycan KP MK və Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti "Azərbaycan SSR məktəblərində bədəni tərbiyəsinin vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında" qərar qəbul etdilər. Qərarə respublika məktəblərində şagirdlərin bədəni tərbiyəsinin yaxşılaşdırılması üzrə əməli tədbirlər müəyyən edilmişdi. Bu qərarə əsasən, yeddi illik və orta ümumtəhsil məktəblərinin V-X siniflərdə bədəni tərbiyəsi fənni üzrə dərslərə həftədə bir saat əlavə edildi.

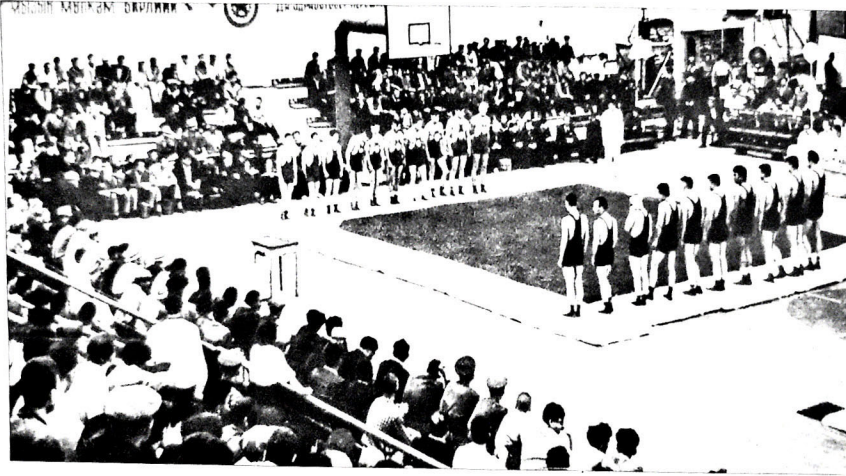
Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyinin 1957-1958-ci tədris ilinə dair hesabatında da məktəblərimizdə bədəni tərbiyəsi və idmana göstərilən qayğıdan və bu istiqamətdə görülən əhəmiyyətli işlərdən ətraflı bəhs olunmuşdu. Orada qeyd edilmişdi ki, məktəblərə idman avadanlıqlarının alınması üçün 1957-ci ildə 350 min manat pul ayrılışmışdı, 1958-ci ilin təkcə birinci rübündə bu işlər üçün 258 min manat pul xərclənmişdi. 1957-1958-ci tədris ilində idman zallarının sayı 1949-1950-ci tədris ili ilə müqayisədə 12,1 dəfə artaraq, 15-dən 182-yə, idman meydançalarının sayı isə 9,7 dəfə artaraq, 147-dən 1427-yə çatmışdı. 1957-1958-ci tədris ilində məktəblərdə çalışın 1485 idman müəllimlərinin 443-ü ali, 660-ü orta təhsilli, 302-si qısa müddətli kursları bitirənlər və 80-i hərbi məktəblərin müəllimləri idilər. Göstərilən tədris ilində respublikamızın 1803 idman məktəblərində 150,240 məktəbli məşğul olurdu.

1957-1958-ci tədris ilində respublikamızın rayonlarında yerləşən 16 uşaq-ıdman məktəblərində 2000 məktəbli-idmançı məşğul olurdu. XVII Respublika spartakiadasında idmanın 13 növü üzrə yarışlarda 12 mindən çox məktəbli iştirak etmiş və 1958-ci ildə keçirilən V Ümumittifaq spartakiadasında respublikamızın idmançıları 12-ci yeri tutmuşdu. Bəhs etdiyimiz tədris ilində 12 rayonun məktəblərində bədəni tərbiyəsi və idman vəziyyəti yoxlanılmış, noticələr müzakirə edilərək, qərarlar qəbul edilmişdi. Nəvbəti spartakiadalar ciddi hazırlaşmaq, digər respublikaların məktəbliləri ilə idman yarışlarında qələbəyə nail olmaq üçün idman ustalıq və təcrübəsinin daim artırılması qayğısına qalmaq tövsiyə olunmuşdu.

(ardı var)

Əziyyətlə Ələkbərli,

Azərbaycan MEA, A.A.Bakvanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Azərbaycanda idmanın inkişaf tarixi

III yazı

Qazaxıstan, Özbəkistan, Azərbaycan SSR velosipedçilərinin tam hazırlığını göstərmiş, Qırğızistan, Türkmənistan, Gürcüstan və Tacikistan SSR velosipedçilərinin isə qeyri-qonaqoqbox hazırlığından xəbər verir"

1956-cı ilin iyun ayının ikinci on-günlüyündə 10 gün ərzində çox gərgin idman mübarizəsi şəraitində keçən Ümumazərbaycan spartakiadasına yekun vurulmuşdu. İki qrup üzrə keçirilmiş Azərbaycan SSR spartakiadasının proqramına idmanın 16 növünə dair yarışlar daxil edilmişdi. Spartakiadanın final yarışlarında iştirak etmiş 2293 idmançının 51-i idman ustası, 383-ü birinci dorocoli və 620-si ikinci dorocoli idmançılar idi. Spartakiada 1-ci qrupda birinci yeri və Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin mükafatını idmanın 16 növünün hamısında qalib gəlmiş baktılı idmançılar yer almışdılar. İkinci yeri Kirovabad (indiki Gəncə), üçüncü yeri DQMV (hazırda ləğv olunub) və dördüncü yeri Naxçıvan MSSR-in idman kollektivləri tutmuşdular.

Spartakiada ikinci qrupda birinci yeri Lankoran rayonunun gənc idmançıları tutaraq Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin, Sumqayıt idmançıları eyni nəticə ilə Azərbaycan LKGI MK-nın və üçüncü yeri tutmuş Neftçala rayonunun idmançıları Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Bədəni Tərbiyəsi və İdman Komitəsinin mükafatlarını almışdılar. On gün davam etmiş bu Ümumazərbaycan spartakiadasındakı yarışlarda 9 idmançı SSRİ idman ustası, 159 idmançı birinci

Özbəkistan, Qırğızistan, Gürcüstan, Ermənistan, Moldova və Dağıstandan qonaqlar gəlmişdilər. Onlar Qarabağ və Şirvanın pambıq tarlalarında, Lənkəran və Astarının çay plantasiyalarında, Quba və Xaçmazın bağlarında, Qafqazın gözəl yaylaqlarında da olmuş, maraqlı idman tədbirləri və konsert proqramlarında da iştirak etmişdilər.

1957-ci ilin fevralında Bakıda "Neftçi" idman cəmiyyətinin üç üzgüçülük hovuzunda Bakı və Aşqabadın üzgüçülük və suyatullanma üzrə yığma komandaları arasında yoldaşlıq görüşü keçirilmişdi.

Qadınlrın sərbəst üsulla 100 metr məsafəyə üzmə yarışları ilə yoldaşlıq görüşündə SSRİ yığma komandasının üzvü aşqabaddı T.İskova baktılı üzgüçü V.Mudranı qabaqlamışdı. Bu növ üzrə kişilər arasında yarışda baktılı A.Cinakin birinci yeri layiq görülmüşdü. Brass növündə 200 metr məsafədə baktılı İ.Matveyeva və aşqabaddı K.Əhmədov yüksək noticələr göstərərək, birinci olmuşdular. 400 metr estafet yarışlarında baktılı qadın və kişilərdən ibarət komandalar qalib gəlmişdilər. Trampindən və qüllədən suyatullanma yarışlarında da baktılılar fərqlənmişdilər.

1958-ci ilin may ayının əvvəllərində Aşqabadda Bakının qılıncoyutma üzrə yığma komandası ilə Türkmənistanın yığması arasında dostluq yarış keçirilmişdi. Kişilərdən ibarət komandalar arasında ilk gün olmuş espadron yarış 8:8 hesabı ilə başa çatmışdı.

görüşü 38:26 hesabı ilə Azərbaycan idmançılarının xeyrinə bitmişdi. Bu uğurların qazanılmasında Bakı komandasında olan idman ustası O.İskakov, birinci dorocoli idmançılardan İ.Solimonov, V.Lenşina, P.Xaymovur və digərlərinin xüsusi xidmətləri olmuşdu.

1958-ci il avqust ayının 20-də Bakıda "Dinamo" cəmiyyətinin Əl oyunları stadionunda Azərbaycan və Tacikistanın basketbol üzrə kişi və qadın yığma komandalarının yoldaşlıq görüşü keçirilmişdi. Əvvəlcə Tacikistanın qadınlardan ibarət yığma komandası ilə Sumqayıtın qadınlardan ibarət yığma komandası qarşılaşmışdı. Qonaqlardan ibarət basketbolçuların böyük hesabla qalib gəlmələri.

"Burovestnik" cəmiyyətinin kişilərdən ibarət basketbolçuları Tacikistanın kişi basketbolçu komandasını böyük çətinliklə də olsa, məğlub etmişdi - 60:58. Bu oyunda Azərbaycan komandasının tərkibində N.Hüseynov, M.Şahməliyev, F.Səmədov, V.Rıtkalo və idman ustası V.Martirov kimi güclü oyunçular var idi.

Həmin ilin oktyabr ayının 14-də Azərbaycanın şahmat komandası Tacikistanın paytaxtı Stalinabad (indiki Düşənbə) şəhərində SSRİ birinciliyi uğrunda yarışa qoşulmuşdu. Azərbaycan komandasının tərkibində idman ustaları S.Xəlilboylu, C.Abakarov, V.Бағиров, ustalıq namizəd E.Sardarov, R.Əmirxanov, birinci dorocoli şahmatçı İ.Mayzel, O.Pavlenko,